

A KARSTOLÓGIÁBAN ÉS SZPELEOLÓGIÁBAN HASZNÁLT FONTOSABB IDEGEN SZAKKIFEJEZÉSEK SZÓTÁRA

Összeállította: Dr. Balázs Dénes

A karsztokkal és barlangokkal foglalkozó tudományok szakszókincsében sok idegen eredetű kifejezés szerepel. Ennek oka részben az, hogy a karsztos formákra a helyi lakosság mindenütt kialakította a saját fogalmait és ezeket átvették, szakkifejezésként használták a területet feldolgozó kutatók. A karsztológiai alapszókincs jó része a délszláv nyelvekből származik (dolina, uvala, polje, ponor), ezeket a klasszikus dinári karsztterség első leirői terjesztették el világszerte. A jellegzetesebb karsztos képződményekre számos hasonló vagy azonos értelmű kifejezés használatos, pl. a zomboly (aknabarlang) dinári megfelelője a jama, olaszoknál az abisso, franciáknál a gouffre, angoloknál a pit vagy pothole. Egyes szavak a nemzetközi használatban nem azonos jelentésűek: például a francia aven szó az eredeti hazájában kis átmérőjű aknabarlangot jelent, Angliában pedig a barlangi vakkürtőt nevezik így.

Különösen sok hasonló jelentésű szakkifejezés látott napvilágot az irodalomban a trópusi karsztjelenségekről, mivel ezeket az egymástól távol eső térségeket más és más nemzetiségű kutatók tanulmányozták, írták le (német, angol, francia). A trópusi kúparszt elnevezései, mint a Kegelkarst, cone karst, mogote karszt, cockpit karszt, pepino hills stb., csaknem azonos formákat jelölnek. Szótárunkban igyekeztünk ezeket számba venni – a teljesség igénye nélkül. Amelyik kifejezés használata csak egy adott térségre vonatkozik, azt zárójelben közöljük (pl. Puerto Rico).

Gyűjteményünkbe felvettük azokat a szakkifejezéseket, amelyeket egyes kutatók alkottak és publikáltak munkáikban. Ilyenek például a különböző karszt típusokra született elnevezések, mint az allogén karszt, endokarszt, kriokarszt, merokarszt stb. fogalmak. Helyszűke miatt ezek részletes magyarázatára nem vállalkozhatunk, de zárójelben közöljük szerzőjük nevét (pl. BÖGLI, CVLJIC).

A szótárban használt rövidítések: ang. = angol, fr. = francia, gör. = görög, jap. = japán, lat. = latin, ném. = német, ol. = olasz, or. = orosz, sp. = spanyol, szin. = szinonima (rokon értelmű szó), v. = vagy, ld. = lásd.

A szótár összeállításához nagyszámú irodalmi munkát használtunk fel forrásként, felsorolásuktól terjedelmi okok miatt kell eltekintnünk.

A szerző ezúton mond köszönetet dr. Jakucs Lászlónak és Szablyár Péternek a szótár anyagának szakmai lektorálásáért.

DICTIONARY OF THE MOST IMPORTANT FOREIGN TERMS USED IN KARSTOLOGY AND SPELEOLOGY

Compiled by Dr. Dénes Balázs

A great number of technical terms concerning karstology and speleology was taken over from several languages. It frequently happens, that researchers of different nations while making separate research work on different karst areas of the world use different names for the same phenomenon and these words appear in the scientific literature. A significant number of technical terms were taken over from the Slavic languages: „karst”, „polje”, „doline”, „uvala”, etc. The author has collected about 500 such foreign expressions from the Hungarian karst literature and giving their meaning attempts to explain them briefly.

abíme, fr.: 1. széles nyílású aknabarlang, 2. karsztszakadék

abisso, ol.: aknabarlang

abrázíós barlang: hullámveréssel kialakult barlang

abris sous roche, fr.: sziklaeresz

abyss, ang.: karsztakna, karsztszakadék

aeolianit, ld. kalkarenit

aerációs zóna: karsztvízszint feletti kőzet- és talaj-összet, vadózus övezet. (Ellentéte: szaturációs zóna)

aguada, sp.: dolinató, vízzel kitöltött sekély mélyedés (Yucatán)

air pocket, ang.: víz feletti zárt levegős tér két barlangi szifon között

aisle, ang.: szűk, magas barlangfolyosó v. hasadék
allochton víz: nem karsztos felszínről karsztos térszínre érkező agresszív vízfolyás. Szín.: allogén víz

allogén karszt: olyan orográfiai helyzetű karszt, amelybe külső vízfolyások hatolnak be (JAKUCS, B-típus)

allogén víz: külső eredetű víz. Szín.: allochton víz
alvarkarszt: sekély, posztglaciális karszttípus Észtszországban

alveola, alveolus: éles peremekkel határolt eróziós mélyedés a barlang falán, evorziós kagyló (JAKUCS)

ammoniteszes mészkő: lábasfejű állatok (Ammonitesek) mészházait tartalmazó mészkő

ana, jap.: barlang

anasztomózis, anastomosis: szövevényes barlangrendszer, labirintus

anemolit: légáramlástól elferdült sztalagtit, heliktit

antodit, anthodit: 1. sugárszerűen elhelyezkedő gipsz- vagy aragonitkristályok, 2. gipszrózsa, kristálypamacs

antropogén karszt: emberi beavatkozással átalakított karszt

apron, ang.: sima cseppkőréteg lejtős barlangfalon v. mészkőtömbön

aquifer: ang.: víztároló kőzettömeg

areális karszterózió: karbonátos felszín leöblítéses pusztulása

arrête and pinnacle karst, ang.: éles csúcsos, szakadékos trópusi karszt (WILLIAMS, Új-Guinea)

atektonikus barlang: leszakadt tömbök közötti üreg, áltektonikus barlang (rajz a 135. oldalon)

atmoszférikus víz: légköri eredetű víz, csapadék, vadózus víz. Ellentéte: juvenilis víz

autogén karszt: térszínileg kiemelkedett, a nem karsztos környezetnél magasabban fekvő karbonátos kőzettömeg (JAKUCS, A-típus)

Alvarkarszt Kostivere mellett Észtszországban

aven, fr.: 1. kis átmérőjű aknabarlang, kisebb mint az abíme (Franciaország), 2. barlangban felfelé nyúló vakkürtő (Anglia)

backflooding, ang.: visszaduzzasztással keletkező barlangi árvíz

bare karszt, ang.: nyílt, fedetlen karszt

barrenc, fr.: aknabarlang (Dél-Franciaország)

batükaptúra: felszíni vízfolyások karsztos mélységbebeli megcsapolása, lefejezése (JAKUCS), kaptáció

Bärenschliff, ném.: medvecsiszolat, a barlangi medve dörgölődése nyomán kifényesedett barlangfal

bedding plane, ang.: réteglap

bedding plane cave, ang.: réteglap mentén kialakult barlang

Bergmich, ném.: hegyi tej

biokarszt: olyan karszttípus, amelynek kialakulásában a biokorróziós folyamatok elsődlegesek, szín: biogén karszt

biokorrózió: élőlények okozta kémiai lepusztulás karbonátos kőzeten; szín.: biogén korrózió

blind valley, ang.: vakvölgy, víznyelővel végződő patakos völgy

blokk-karszt: a felszín nagy kőzettömbök uralkodik
blowhole, ang.: 1. kis nyílás a tengerparti mészkővön, melyen át a hullámmnyomás szökőkútszerűen levegőt és vizet lövell a magasba, 2. kerek lyuk mészkőtáblán, amelyből nagy erővel áramlik ki a levegő, széllyuk (Nullarbor Plain, Ausztrália)

blowing cave, ang.: szeles barlang (nyílásán át beés kifelé szakaszosan erős légmozgás van)

blue hole, ang.: 1. karsztvízszint alól feltörő, tavat alkotó forrás (Jamaica), 2. beszakadt mennyezetű barlangi tó

boca, sp.: barlangbejárat

bogaz, délszláv: erősen tagolt, karrosodott mészkőfelszín; szín.: zanjón

boulder choke, ang.: barlangjáratot elzáró hordalék- v. omladékhalom

botrioid, botryoid: szőlőfürtszerű képződmények barlangban, borsókő, grape

bourne, ang.: időszakos karsztpatak (Nagy-Britannia)

brakkvíz, brakkos karsztvíz: sós tengervíz és édes karsztvíz keveréke (tengerparton, óceáni szigeten)

buried karst, ang.: eltemetett karszt, mélykarszt

callenque, fr.: 1. barlang felszakadása útján keletkezett völgy, 2. megsüllyedt, tengervízzel elöntött karsztos völgy

calcaire, fr.: mészkő

calcarenite, ang.: ld. kalkarenit

calcrete, ang.: kalkrét, törmelékes felszíni mészkőkéreg

caliche, sp.: száraz térségben a mésztartalmú vizek bepárlódása útján felhalmozódott felszíni karbonátos üledék; szín.: kankar

caliza, sp.: mészkő

cannelura, ld. kannelura

carso, ol.: karszt

causse, fr.: töbrös magas karsztfennsík (Dél-Franciaország)

cave, ang.: barlang

cave coral, ang.: korallhoz hasonló, ágas-bogas kiválás a barlang falán

cave-in, ang.: beszakadás útján keletkezett barlangbejárat

cave onyx, ld. onyx marble

cave pearl, ang.: barlangi gyöngy, pizolit

cave rafts, ang.: „barlangi tutajok”, kalcitlemezék a stagnáló, túltelített barlangi vizek felszínén

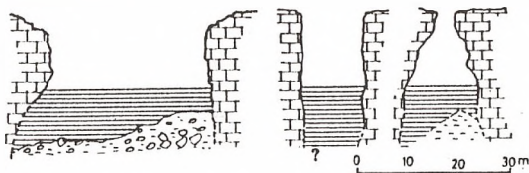
caver, ang.: barlangász, barlangjáró; szín.: potholer, spelunker

cavern, ang.: nagy barlang

caving, ang.: barlangászat, sportcélú barlangjárás; szín.: potholing, spelunking

ceiling meander, ang.: a barlang mennyezetén előforduló kanyargós oldásos vájatok, mennyezeti karr

cenote, sp.: függőleges falú szakadékdolina, alján karszttó (Yucatán)

Cenote-típusok Yucatánban (Mexikó)

chalk, ang.: 1. írókréta, 2. puha mészkő általában

chamber, ang.: 1. nagyméretű barlangcsarnok (USA), 2. barlangterem általában (Anglia)

champ de lapieés, fr.: karrmező

chimney, ang.: barlangi kürtő

chou-fleur, (többes: choux-fleurs), fr.: karfiolszerű borsókó

clint, ang.: 1. abráziós partfal barlangokkal, 2. vízszintes fekvésű mészkőtábla peremi része, felszínén karrmezővel (Anglia)

clot, fr.: karsztszakadék

cluse, fr.: karsztszurdok

clusterite, ld. botrioid

cockpit, ang.: szabálytalan alaprajzú, általában sokszögű v. csillag alakú lapos mélyület (depresszió) mélységi lefolyással mészkőkúpok, toronyhegyek között (Jamaica), szín.: trópusi töbör

cockpit karst, ang.: cockpittal jellemzett trópusi karsztípus (Jamaica); szín.: kúpkarst

A jamaicai Cockpit Country repülőgépről

conduit, ang.: teljes üregszelvényt kitöltő vízfolyás a freatikus zónában hidrosztatikus nyomás alatt

cone karst, ang.: kúpkarst

corridor, ang.: barlangfolyosó, nagyobb üregeket összekötő barlangjárat

cove, ang.: szűk, meredek oldalú karsztvölgy (Déli-Appalach)

covered karst, ang.: fedett karszt

crawl, crawlway, ang.: barlangi kuszoda, kúszójárat

crevice karst, ang.: mély oldásos szakadékokkal (crevice) jellemezhető trópusi karszt (Új-Guinea)

cryokarst, ld. kriokarst

cueva, sp.: barlang (általában vízszintes)

cul-de-sac, (ejtsd.: küdszak), fr.: zsákbarlang, egy bejáratú vízszintes barlang

current marking, ang.: áramló (turbulens) víz okozta aszimmetrikus bemélyedések a mészkőfalon; szín.: alveola, scallop

curtain, ang.: cseppkőfüggöny; szín.: drapery

cutaneous karst, ang., karst cutané, fr.: „bőrös karszt”, talajjal fedett mészkő (CIRY)

cutter, ang.: talaj alatti karr (É-Amerika)

dai, jap.: karsztfennsík (Dél-Japán)

Deckenkarren, ném.: oldási csatomák a barlang mennyezetén; szín. ang.: cave ceilings

denudációs polje: „kopott polje” (CHOLNOKY), szelektív kőzetlepusztulással létrejött nagyméretű karsztos depresszió

dépression fermée, fr.: zárt mélyedés, nagy dolina

Deutsche Härtegrad, ném.: német keménységi fok, n. k.° (a karsztvizek kémiai elemzésénél használják), ang.: German hardness

dip, ang.: rétegdőlés

dog-tooth, ang.: kutyafoghoz hasonló barlangi kalcit kristályforma, szkaleonéder

dolina, délszláv, or.: völgy, mélyedés, magyar szaknyelvben: töbör

doline, ang., fr., ném.: töbör

doljaca, szerb.: száraz völgy

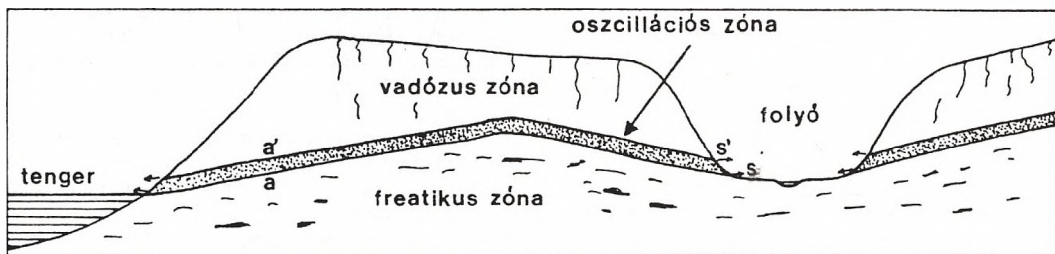
dome pit, ang.: henger alakú, dóm boltozatú, felülről zárt karsztakna (Mammut-barlang, USA)

driphole, ang.: folytonosan csepegő víz hatására a kőzeten v. agyagon kialakult mélyület
dripstone, ang.: barlangi csepegő vizekből kivált kalciumkarbonát képződmények (cseppkövek stb.) összefoglaló neve
dry cave, ang.: száraz, szenilis barlang
dry valley, ang.: száraz völgy
dune limestone, ld. kalkarenit
dupka, bolgár, macedon: barlang
Durchgangshöhle, ném.: átmenőbarlang

Einsturzdoline, ném.: szakadékdolina
Eishöhle, ném.: jégbarlang
emergence, ang.: nagy karsztforrás, földalatti folyó felszínre törése
endogén karszt: mélységbeli hatásokra fejlődő karszt (termálkarszt, hidrotermokarszt, hipokarszt)
endokarszt: mélységi karszt, ahol a folyamatok nagy nyomás és magas hőmérséklet mellett zajlanak (BAKAUANU)
eolikus kalkarenit: szélhordta, összecementált meszes dűnehomok
epifreatikus zóna: a karsztvízszint alatti (freatikus) övezet felső része
epikarszt: aktív karsztvízes zóna
epirogén karszt: nagy kiterjedésű (epirogenetikus) felemelkedés útján létrejött táblás karsztsíkság v. fennsík; szin.: platformkarszt, epirogenetikus karszt
erózióbázis: a folyóvíz eróziós tevékenységének határa. (Var.: valamely terület legmélyebb szintje, ahová a vízfolyások tartanak. JAKUCS.)
eróziós barlang: vízszállította hordalék koptató munkájával bővülő (mélyülő) barlang
espeleológia, sp.: barlangtan
espeleologo, sp.: barlangkutató
estavelle, fr.: változó irányú karsztforrás, ld. kata-votra
excentrikus képződmények: a szokásos függőleges alaktól eltérő irányban fejlődő sztalaktitok; szin.: heliktit
exhumált karszt: természetes erózió vagy emberi tevékenység által kihantolt karsztos felszín, kihantolt őskarszt

exokarszt, ld. exogén karszt (ROGLIĆ)
exogén karszt: külső klimatikus, hidrológiai stb. hatásokra fejlődő karszt; szin.: allogén karszt, ellentéte: autochton karszt
exurgence, ang.: ismert vízgyűjtő terület nélküli földalatti folyó felszínre törése
evorziós kagyló: áramló víz által kialakított bemélyedési forma a barlang falán

fault, ang.: vető, vetődés, törés
fault cave, ang.: vető mentén keletkezett barlang
fengcong, kínai: „hegyhalmaz”, dolinát (dolinákat) közrezáró trópusi szigethegycsoport Dél-Kínában; szin. ang.: peak cluster, hasonló értelmű: toronykarszt
fenglin, kínai: „csúcserdő”, magányos szigethegyekből álló trópusi karsztípus Dél-Kínában; szin. ang.: peak forest
fissure, ang.: repedés, hasadék
fissure cave, ang.: hasadékbarlang
Flachkarren, ném.: sikkarr
fleur de gypse, fr.: gipszvirág
floe calcite, ang.: vékony úszó kalciumkarbonát-film a mozdulatlan barlangi túltelített víz tetején (ha vastag, lemezes: cave rafts)
flowstone, ang.: kalciumkarbonát, gipsz v. más ásványok kiválása barlangfalon v. kőzeten kéreg formájában
Flussschwinde, ném.: víznyelő, ponor
fluviokarszt: olyan karsztípus, ahol a folyóvíz letarolás érvényesül
foiba, ol.: 1. víznyelő akna, 2. barlangi aven (felfelé hatoló, de a felszínre el nem érő hengeres kúrtó)
foot cave, ang.: lábbarlang
fossilis karszt, ld. paleokarszt
freatikus, phreatikus, gör.: karsztvízszint alatti
freatikus barlang: karsztvízszint alatti oldással keletkezett üreg
freatobiont: freatikus vizek állati lakója
Fusshöhle, ném.: lábbarlang (LEHMANN)
gallery, ang.: nagyméretű barlangfolyosó
geode, ang.: geoda; üreges, ásványi kristályokat tartalmazó konkréció

Karszthidrológiai zónák Cvijić szerint. a = karsztvízszint száraz évszakban, a' = karsztvízszint csapadékos évszakban, s = állandó forrás, s' = időszakos forrás

geological orfan, ang.: geológiai orgona; mészkő-bányák falán megfigyelhető, a felszínről a mészkőbe hatoló oldásos csövek, zsákok

glacier cave, ang.: gleccserjégben képződött barlang

glaciokarszt: 1. olyan karsztípus, ahol a glaciális és karsztos formák együtt fordulnak elő, 2. elolvadt jégtakaró helyén fejlődő karszt

glade, ang.: 1. hosszanti karsztos mélyület meredek sziklafalakkal körülzárva, közbenső magassági küszöbökkel (Jamaica), 2. réteglap melletti sik

globularit: gömb alakú kalciumkarbonát kiválás, barlangi gyöngy, pizolit

gouffre, fr.: szakadék, aknabarlang, zomboly

gour, ang.: tatarátával elgátolt barlangi tó

grape, ang.: szőlőfürtszerű borsóköképződmény, botrioid

grike, ang.: hasadékkarr

grotta, ol.: barlang

grotte, fr.: barlang

grotto, ang.: 1. kis barlangüreg, 2. képződményekben gazdag barlang, 3. barlangászklub v. barlangkutató csoport (USA)

gruta, sp.: barlang

gua, maláj: barlang; szin.: lubang

gufeng, kínai: romos maradványhegy Dél-Kínában

Halbhöhle, ném.: sziklaeresz, barlangodú

Halbkarst, ném.: félkarszt, karszt gyengén fejlett formakincessel, pl. dolomitkarszt (GRUND)

Halbkugelkarst, ném.: „félgömbkarszt”, legömbölyített tetejű trópusi kúpkarst

halitkarst, **halite karst**, ang.: kősókarst

haystack hill, ang.: szénakazal formájú, legömbölyített kúpokból álló trópusi karsztípus (Puerto Rico), szin.: mogote, Halbkugelkarst stb.

heelprint karren, ang.: saroknyomkarr

heliktit: függőlegestől eltérő irányban fejlődő cseppköképződmény, görbecseppkő v. görbesztalaktit

Felszínre került halitkarst Parajdon

heligmatit: görbe sztalagmit

hidratációs barlang: nem karsztosodó kőzetben hidratációs úton (az ásványok vízfelvételevel, megduzzadásával, kipergésével) keletkezett üreg (pl. Ayers Rock barlangjai, Ausztrália)

hidrotermokarszt, **hidrotermális karszt**: 1. magas hőmérsékletű vizes oldatok hatására kialakult mélységi karszt (MAKSZIMOVICS), 2. mélybe szivárgott és felmelegedett atmoszférikus vízzel történő karsztosodás (= termálkarszt), 3. az 1–2. keveréke

hipokarszt, **zárt tömegű mélykarszt** (MAKSZIMOVICS)

hipotermia, gör.: hőelégtelenség, barlangban: az emberi test túlhűlése és az ebből bekövetkező halálestet (hibemálódás)

hisztoplazmozis, **hystoplasmosis**, gör.: száraz barlangokban előforduló Histoplasma capsulatum nevű gomba által okozott lázas betegség

holokarszt: dinári típusú teljes nyílt karszt mindenfajta karsztformával (CVIJIC); ellentéte: mero-karszt

honeycomb karst, ang.: „lépkarszt”, éles gerincekkel elhatárolt trópusi dolinás (cockpitos) karsztípus (Új-Guinea, WILLIAMS)

hoya, (ejtsd.: oja), sp.: nagyméretű karsztos depresszió (Puerto Ricón: nagy töbör, Kubában: polje)

Höhle, ném.: barlang

Höhlenkunde, ném.: barlangtan, szpeleológia

hum, délszláv: mészkőszigetehy poljében (Dinari-dák)

Hungerbrunnen, ném.: a karsztvízszint süllyedésekor időszakosan elapadó forrás (Németország)

impermeábilis: vizet át nem eresztő; ellentéte: permeábilis

infiltrációs zóna: beszivárgási övezet

inflow cave, ang.: víznyelőbarlang

inszolációs karsztfejlődés: karbonátos kőzetek aprózódásos pusztulása az erős besugárzási hőingadozás következtében (sivatag)

intermittáló forrás: időszakos forrás, periodikusan működő forrás, szivornyás forrás

intrakarst: az endo- és exokarszt genetikai elemeit egyesítő karsztípus (LISZENIN et al.)

izbuk, román: vaucluse-típusú nagy karsztforrás

izumi, jap.: forrás, karsztforrás

jajla, or.: karsztfennsík (Krim)

jama, délszláv: 1. aknabarlang, 2. általában barlang

jaskinia, lengyel: barlang

jaskyňa, szlovák: barlang

joint-plane cave, ang.: kőzetrétegek elválási síkjai mentén képződött barlang

juvenilis karszt: a karszt fejlődésének korai, fiatal szakasza (GRUND, CVIJIC)

juvenilis víz: magmafészekből eredő mélységi víz;
ellentéte: atmoszférikus víz

kalkarenit: korall- és kagylózúzalékos homokból v.
idősebb mészkő eróziós törmelékéből keletkezett
durva mészkő

kalkkrét, calcrete: lazán összecementálódott mész-
kőbreccsa (felszínen)

kamenica, gör.: kerekded korróziós bemélyedés
mészkősziklán, madáritató

kankar, ld. caliche

kannelura, lat.: rovátka, csurgó; kisméretű vonalas
karrforma

kapnik, délszláv: cseppkő

kaptáció, ld. batükaptúra

Karren, német.: karrképződmények

Karrenfeld, német.: karrmező, ang.: karrenfield

Karrentisch, német.: karrasztal, jégtakaróból v.
gleccserből visszamaradt kőtömb karbonátos kő-
zet felszínén

Karst, német.: karszt

karst à piton, fr.: trópusi szigetehegyes karszt

karst à tourelles, fr.: toronykarszt

karst barré, fr.: nem karsztosodó kőzetek közé zárt
karsztos tömb

karst haute alpin, fr.: magashegységi karszt

karst plain, ang.: síksági karszt, karsztos síkság

karst plateau, fr.: karsztfennsík

karst spring, ang.: karsztforrás

karst window, ang.: karsztablak, 1. kis darabon
felszakadt barlang, 2. átlátható barlangroncs, bar-
langkapu

Karstfenster, ld. karst window

Karstgasse, német.: „karsztutca”, mély trópusi dep-
ressziók (cockpit) közötti sziklás átjáró (LEH-
MANN)

Karsthalmulde, német.: egyik oldalon nyitott polje

Karstmulde, német.: polje

Karstquelle, német.: karsztforrás

Karstrandebene, német.: trópusi karsztperemsíkság
(LEHMANN), ang.: karst margin plain

karsztreccsa: karsztosodó összecementált mész-
kőtörmelék

karsztdenudáció: karbonátos kőzetek kémiai és
fizikai lepusztulási folyamata, karsztosodás

karszterózió: 1. karbonátos kőzetek mechanikai le-
pusztulása, 2. általában a karsztosodás

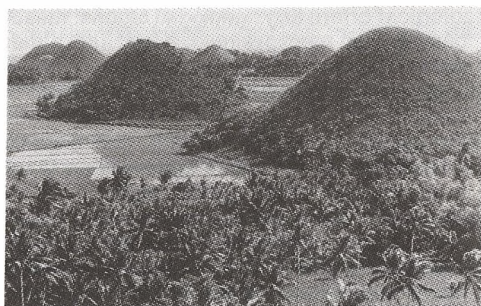
karsztgenetika: karsztfejlődéstan, karsztszárma-
zástan, karsztgenezis

karsztkorrózió: szénsvartartalmú víz kémiai oldó-
hatása karbonátos kőzeten

karsztmorfogenetika: karsztjelenségek és folya-
matok kutatásával foglalkozó tudomány; szin.:
karsztmorfológia

karsztmorfológia: karsztalaktan

karsztoszféra: a litoszféra karbonátos kőzetéből
álló része (MARUASVILI)

*Kúp-karszt („chocolate hills”) Bohol szigetén, Fülöp-
szigetek*

karusztó, karusztó, jap.: karszt

katagén karszt: a mélységi endogén karszt egyik
típusa (CIKIN)

katavotra, katavothre: váltakozó irányú karsztfor-
rás, alacsony karsztvízszint idején víznyelőként
működik, szin.: estavelle

kaverna, caverne, lat.: bányászat során feltárt üreg

Kegelkarst, német.: kúp-karszt

klasztokarszt: vízáteresztő törmelékes karbonát-
kőzetek karsztja

kliff: abrázíós partfal (barlangokkal)

Kluftkarren, német.: hasadékkarr (BÖGLI)

kologyec, or.: barlangakna

korallit, korallcseppkő: korallhoz hasonló, ágas-
bogas kalcitképződmény a barlang falán

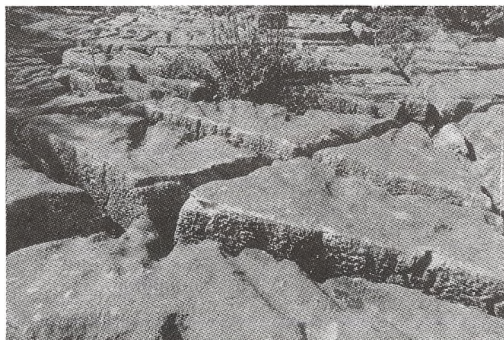
korrózió: folyóvíz és szél által mozgatott anyagok
koptató munkája (mészkő gombasziklák, kőgom-
bák kifomálása)

korróziós barlang: a mozgó erodalék surlódásával
kialakított barlang, szin.: eróziós barlang

korrózió, ld. karsztkorrózió

korróziós barlang: döntő mértékben karsztos oldó-
dás útján keletkezett üregrendszer

korróziós reziduum: a karbonátos kőzet feloldódá-
sa után visszamaradó oldhatatlan üledék

*Hasadékkarr (Kluftkarren) jégtől megszabadult mészkő-
fennsík (Ny-Yorkshire, Anglia)*

kras, szlovén, szerb: karszt
kraški izvir, szlovén: karsztforrás
kraški izvor, szerb: karsztforrás
kriokarszt: fagykarszt, az állandóan fagyott szubarktikus területek (permafrost) sajátos karszt típusa; ld.: termokarszt
kriptokarszt: 1. fedett („elrejtett”) karszt, 2. a karsztosodás kezdeti szakasa (APRODOV)
krš, horvát: karszt
Kuppenkarst, ném.: kúpkarst

labirintkarszt, labirinth karst: poligonális trópusi karszt (VERSTAPPEN)
lapiés, lapiaz, fr.: karr, karros felszín (általában)
lapiés aiguiséés, fr.: hegyes karr, kőerdő
lapiés arrondis, fr.: kerek karr
lapiés à cannelures, fr.: barázdakarr, rovátkakarr
lapiés à empreinte de pas, fr.: saroknyomkarr
lapiés à rigoles, fr.: barázdakarr
lapiés de diacalse, fr.: hasadékkarr
laterális karsztkorrózió (erózió): oldalozó, szélesítő karsztos lepusztulás (poljében, trópusi sziget-hegyek között stb.)
limestone, ang.: mészkő
lineáris karszterózió: vonalas lepusztulás, a vízfolyás függőleges bevágódása a karsztos kőzetbe
lithotamniomos mészkő: fa vagy cserje alakú korallalgák (Lithotamnium) lenyomatát tartalmazó mészkő
litoklázis: a kőzet repedései, hasadékai
lubliniit: a hegyi tej (mountain milk) egyik formája
makrokarszt: a karsztfeljődés kifejlett szakasza (APRODOV), szin.: matusus karszt
maturus karszt: kifejlett („érett”) karszt látványos alakzatokkal (GRUND, CVIJIC)
maze cave (ejtsd: meizkév), ang.: labirintusbarlang

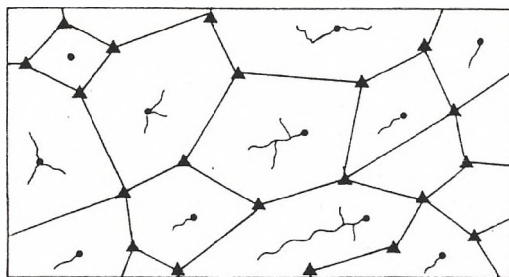

Talajtakarótól megfosztott sík mészkőfelszín (pavement) kezdetleges karrformákkal (Ny-Yorkshire, Anglia)

meanderjárát: kanyargós patakok barlangfolyosó
meanderszínlő: a kanyargó földalatti patak (folyó) által kivésett vízszintes hosszanti bemélyedés a barlang egyik falán
merokarszt: nem tökéletes karszt (szennyezett vékony mészkő, porózus kőzet; CVIJIC)
mikrokarr, ld. kannelura
Mischungskorrosion, ném.: keveredési korrózió (BÖGLI)
mixing corrosion, ang.: keveredési korrózió
mogote, sp.: trópusi mészkőszigethegy (Kuba)
mogotekarszt: karibi típusú kúpkarst
Mondmilch, ném.: holdtej, hegyi tej
moonmilk, ang.: holdtej, hegyi tej
mountain milk, ang.: hegyi tej
mozor, mosor: karsztos szigethegy (Dinaridák)
mud stalagmite, ang.: állócséppkő agyagból
naked karst, ang.: nyílt, fedetlen karszt; szin.: bare karst
nip, ang.: abrázíós színlő
nummuliteszes mészkő: lapos, korong alakú kövületeket (a Foraminiferidákhoz tartozó Nummulitesek maradványait) tartalmazó mészkő (főleg az eocénből)
obruk, török: tavas szakadékdolina (Anatólia)
ojo, ojo de agua (ejtsd: oho, oho de agva), sp.: forrás, forrástó
onyxmárvány: áttetsző színes kalciumkarbonát-kiválás, csiszolatából dísztárgyak készülnek
oolitos mészkő: kötőanyaggal cementált, apró koncentrikus gömböcskékből (ooidokból) álló mészkő
orogén karszt: hegységi karszt, hegységképződéssel (orogenezissel) kiemelt karbonátos kőzettömeg; ellentéte: epirogén karszt
oulophoiit: barlangi gipszvirág
outflow cave, ang.: forrásbarlang
ouvala, fr.: uvala

paleokarszt: őskarszt, a földtörténeti múltban képződött karszt
parakarszt: kőzettani okok miatt gyengén fejlett karszt
passage, ang.: barlangjárát
pavement, ang., fr.: sikkarr
peak cluster, ang. ld. fengcong
peak forest, ang. ld. fenglin
pečina, szerb: barlang
pepino hill, sp.–ang.: „uborkadomb”, trópusi karsztszigethegy (Puerto Rico)
perkolációs zóna: beszívárgási övezet
permafrost, ang.: örökfagy, állandóan fagyott altalajú (kőzetű) térség
permeábilis: vizet átteresztő; ellentéte: impermeábilis
permeabilitás: vízáteresztő képesség

perte, fr.: víznyelő, ponor
pescsera, or.: barlang
pescserata, bolgár: barlang
pesjera, román: barlang
phreatikus, ld. freatikus
pinnacle, (ejtsd: pinékl), ang.: éles karsztos torony, kőborda
pintura rupestre, sp.: barlangfestmény, barlangrajz
pisolite, **pisolith**, ld. pizolit
pit, **pitch**, ang.: aknabarlang; szin.: pothole, shaft
piton, fr.: éles tetűjű, csúcsos karszttoronyhegy, szin.: tourelle
pitted plain, ang.: többrős karsztfelzsinre emlékeztető fagykarszt típus (Kanadában kriokarsztonál karsztos jelenség)
pizolit: barlangi gyöngy
planációs karszt: tönkösödött karszt (JAKUCS)
planina: kopár karsztfennsík (Dinaridák)
platformkarszt, ld. epirogén karszt
poligonális karszt: olyan fejlett trópusi karszt típus, melyben a depressziókat közrefogó hegyek csúcspontjai alaprajzon sokszöget mutatnak (WILLIAMS)
polje, délszláv: különböző genetikájú, kiterjedt, zárt mélyületek a karsztban
ponikva, horvát: tóbör
ponor, délszláv: víznyelő, bújtató
ponornica, szerb: búvópatak
popcorn, ang.: „pattogatott kukorica”, a borsókövek egyik típusa
pothole, ang.: aknabarlang, zsomboly (Nagy-Britannia)
potholer, ang.: barlangjáró, barlangász; szin.: caver
pozo, sp.: zsomboly, aknabarlang; szin.: sima
prekarszt: a mélységi karszt legalsó öve (ESTEBAN)
proval, or.: beszakadás, depresszió
pszeudokarszt: álkarszt, karsztra jellemző formák együttese nem karsztosodó kőzeten (pl. homok, gránit)
puisard, fr.: oldásos odúk, üregek a Párizsi-medence réteglépcsőinek főleg gipszrétegeiben
pyramid and doline karst, ang.: a poligonális karszt egyik típusa: a trópusi depressziókat határoló éles sziklafalak találkozásánál hegyes csúcsok alakultak ki (Új-Guinea, JENNINGS)

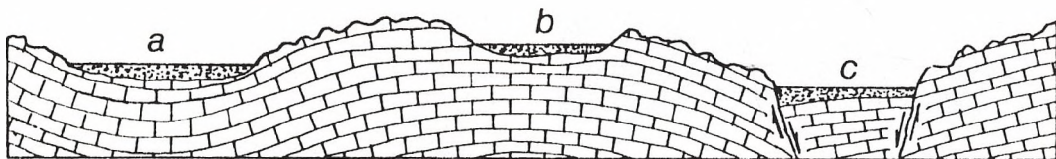

▲ csúcs ~~~~~ víznyelő

A poligonális karszt formaelemeinek sematikus rajza

rainpit, ang.: „esőlyuk”, 1–3 cm széles és mély oldásos gödörcke vízszintes csupasz mészkőfelzsinen (JENNINGS), szin.: gyűszűkarr
Randpolje, ném.: perempolje
rascle, fr.: karr (Provence)
reliktumkarszt: maradékkarszt, őskarszt
réseau (ejtsd: részó), fr.: barlangrendszer
resurgence, fr., ang.: búvófolyó újra előtörési helye, nagy forrás
rill, ang.: kezdetleges oldásos vájatok mészkőlapon aridus v. szemiaridus térségben
Rillenkarr, ném.: kannelura (BÖGLI)
Rillenstein, ném.: oldási vájatokkal borított felszíni mészkőtömb
rimstone, ang.: mésztufa-kiválás, telarata
rimstone dam, ang.: mésztufagát; szin.: gour
rimstone pool, ang.: mésztufagát mögötti tavacska
Rinnenkarr, ném.: barázdakarr (BÖGLI)
rise (ejtsd: rájz), ang.: forrás (Jamaica)
rising, ang.: forrás, földalatti patak előtörése; szin.: emergence, exsurgence, resurgence
rizoszférakarr: gyökérkarr (JAKUCS)
rock milk, ang.: kőtej, hegyi tej
rock shelter, ang.: sziklaerész, odú
room, ang.: barlangterem; szin.: chamber
Rundkarr, ném.: kerek karr (BÖGLI)

sand stalagmite, ang.: mészanyaggal összece-mentált homokkőoszlop
scallop, ang.: ovális alakú bemélyedések barlangfalán, szin.: alveola
scar, ang.: mészkőréteg éles letörése (Nagy-Britannia)
Schichttreppenkarst, ném.: réteglépcsős karszt (BÖGLI)

Poljetípusok Jennings szerint. a = szinklinális polje, b = antiklinális polje, c = tektonikus polje

Schratten (Svájc), ld. Karren
Schüsseldoline, ném.: tál alakú, lapos dolina
sea cave, ang.: tengerparti abráziós barlang
shaft, ang.: akna, aknabarlang; szin.: pit, pothole
shake, shakehole, ang.: oldásos töbör
shield, ang.: korong alakú cseppkőképződmény
silin, siling, kínai: kőerdő, nagyméretű karr
sima, sp.: aknabarlang, zsomboly (Venezuela: homokkőakna)
sink, sinkhole, ang.: víznyelő (É-Amerika); szin.: swallet, swallow hole (Anglia)
sinkhole plain, ang.: töbrös karsztfelszín (É-Amerika)

sinkhole pond, ang.: dolinató (É-Amerika)
sinter, ang.: ásványi kiválás forrásvizből (általában)
siphon, ang.: ld. szifon
škavnica, škalba, szlovén: kamenica, madáritató
škraplje, škrape, délszláv: karr
solution flutes, ang.: kannelura, rovátkakarr
solution grovers, ang.: barázdakarr
solution pan, ang.: kamenica, madáritató
sótano, sp.: nagy aknabarlang (Mexikó)
speleologist, ang.: tudományos barlangkutató
speleothem, ang.: barlangi képződmények összefoglaló neve (cseppkővek és egyéb kiválások)
spelunker, ang.: barlangász, barlangjáró; szin.: caver

spelunking, ang.: barlangjárás; szin.: caving
spilja, horvát: barlang
Spitzkarren, ném.: hegyes karr
Spitzkegelkarst, ném.: hegyes mészkőcsúcsos trópusi karszt
spongework, ang.: szivacszerű üreglabirintus
spring, ang.: forrás (általában)
squeeze (ejtsd: szkviz), ang.: igen szűk kúszójárat
stalacto-stalagmite, ang.: cseppkőoszlop (USA)
Steinwald, ném.: kőerdő, nagyméretű karr
stone forest, ang.: kőerdő

straw stalactite, ang.: szalmacseppkő, szin.: soda straw, makaroni
Streifenkarst, ném.: nem karsztos kőzetrétegek közt elhelyezkedő vékony (néhány m vastag) mészkőréteg karsztjelenségekkel

struga, szláv: réteglap mentén kioldódott barlangjárat

subcutan karrosodás: talaj alatti karrosodás (JAKUCS)

sumidero, sp.: 1. víznyelő, 2. oldásos töbör (Latin-Amerika)

sump, ang.: szifon

sušica, délszláv: időszakos vízfolyás

szaturációs zóna: karsztvízszint alatti (vízzel feltett) övezet, freatikus zóna. (Ellentéte: aerációs zóna.)

szenilis barlang: pusztuló, idős barlang

szenilis karszt: idős (elagott) karszt maradványformákkal (GRUND-CVIJIC)

Hegyes kúpokból álló karszt (Spitzkegelkarst) Shuicheng mellett (Guizhou, Dél-Kína)

szifon: olyan barlangjárat, ahol a mennyezet a barlangot kitöltő víz felszíne alá hajlik rövidebb-hosszabb szakaszon

szingenetikus karszt: a karsztosodás egyidejű a karsztos kőzet kialakulásával (pl. eolikus kalkarenit)

szpeleológia: barlangtan

szpeleológus: barlangok tudományos kutatója

szpeológia: a szpeleológia Romániában használatos írásmódja (RACOVITA)

sztalagmit: állócseppkő

sztalagnát, or.: cseppkőoszlop

sztalaktit: függőcseppkő

szubaerikus karszt: felszíni karszt („légkör alatti”)
szubglaciális karszt: gleccser (jégmező) alatti karszt

szubmarin(us) karsztforrás: karsztvíz (karsztpatak) feltérése a tengerszint alatt

szubnivális karszt: magashegységi karszt típus („hóhatár alatti”)

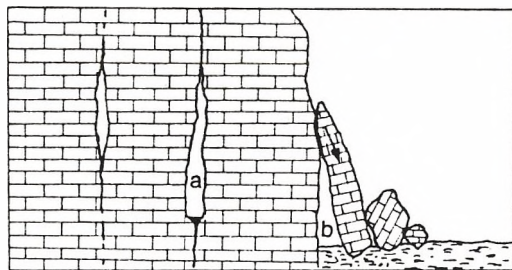
swallet, swallow hole, ang.: víznyelő; ponor, sink, sinkhole

table of corrosion, ang.: karrasztal

tabuláris karszt, ld. epirogén karszt

tafoni: kitett sziklafalakon komplex hatásra képződő kerekded bemélyedő forma (WISSMANN)

tektonikus barlang: hasadékbarlang

Tektonikus hasadékbarlang (a) és áltektonikus üreg (b)

tektonikus polje: szerkezeti úton kialakult nagyméretű karsztos süllyedék

tektonikus preformáció: a kőzet szerkezeti viszonyai, melyek meghatározó szerepet játszanak a karsztos formakincs kialakulásában

tekto-szubszekvens karr: szerkezetiileg meghatározott karrosodás, hasadékkarr (JAKUCS)

termálkarszt: felszálló hévizek által alakított karszt

termokarszt, themokarszt: vitatott fogalom. MONROE szerint felszín alatti jéglenccék elolvadása után létrejött, bemélyedésekkel tarkított periglaciális (poszt-periglaciális) hordalékfelszín, melynek színimimája a kriokarszt. JAKUCS szerint az orosz kutatók által használt „termokarszt” kifejezésnek semmi köze a valódi karsztokhoz, azokat a talajfagy által létrehozott – főleg duzzadásos – alakzatokat jelenti, amelyek laza szerkezetű hordalékanyagokon jelennek meg.

terra rossa: „vörös föld”, vasvegyületeket tartalmazó meszes vörös vályog, a mészkő lepusztulásának nem oldódó maradványa

tetarata, maori: felszíni és barlangi mésztufagát s az általa létrehozott, lépcsőzetesen elhelyezkedő vízmedencék

thermal, thermo: ld. termál, termo

threshold, ang.: a barlang azon része, ahová a külső fény még beszűrődik

tidewell, ang.: intermittáló, szakaszosan működő forrás

tinajita, sp.: kamenica, madáritató

torca, sp.: nagy töbör

tourelle, fr.: kisebb, lapos tetejű karszttorony; ld. még: piton

tower karst, ang.: toronykarszt

tracers, ang.: víznyomjelző anyagok

trap, water trap, ang.: szifon

travertino: édesvízi mészkő, amelynek pórusait utólag mészanyag töltötte ki

Trichterdoline, ném.: tölcsér alakú töbör

Trittkarren, ném.: saroknyomkarr (BÖGLI-KOROS)

troglobit, troglobiont, gör.: barlangban élő állat

troglodita, troglodyte, gör.: barlanglakó (ember)

troglofil, gör.: barlangkedvelő (állat)

troglofób, gör.: olyan ember, aki pszichikailag nem képes elviselni a föld alatti sötétséget és zártságot

trogloxén, gör.: barlangi vendég (állat), szín.: troglófil

Tropfstein, ném.: cseppkő

tube, ang.: kör v. ellipszis keresztmetszetű, sima falú barlangjárat, csőfolyosó

Toronykarszt (tower karst, Turmkarst) Yangshuo közelében (Guangxi, Dél-Kína) (Balázs D. felv.)

Turmkarst, ném.: toronykarszt

Urkarst, ném.: őskarszt, paleokarszt

uvala, délszláv: töbrök csoportja egy nagyobb mélyedésben

yeso, sp.: gipsz

vadózus: karsztvízszint feletti, az aerációs zónához tartozó (MONROE). Ellentéte: freatikus

vadózus barlang: aktív vizes (patakos) barlang

vadózus víz: 1. az aerációs zónában található víz (MONROE). Ellentéte: freatikus víz. 2. Tágabb értelemben az általános körforgásban részt vevő felszíni és felszín alatti vizek. (JAKUCS). Ellentéte: juvenilis víz

vallée sèche, fr.: szárazvölgy

valley sink, ang.: sordolina, uvala (É-Amerika)

vacluse (ejtsd: voklüz), fr.: nagy karsztforrás

vertikális divergáció: függőleges barlangszétágazás (JAKUCS)

voronka, or.: töbör, dolina

vrelo, horvát: karsztforrás

vrtca, szlovén, szerb: töbör

vrulje, délszláv: tengerszint alatti karsztforrás

vug, ang.: kőzetbe zárt, kristályos falú kis üreg

Wandkarren, ném.: fali karr (BÖGLI)

wang, maláj: polje

water table, ang.: karsztvízszint

well, ang.: karsztkút, mély függőleges akna a töbör alján vagy barlangban

Wurzelkarren, ném.: gyökérr (BÖGLI)

zanjón, sp.: jól fejlett karr (Puerto Rico)